

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

מסירת השיט

ז א מיי פ"ו [פ"ו] מהל' תפלה הלכה טו סמג עשין יט עוש"ט או"ח סימן קח ע"פ ס' ד ב מיי' ע"ש עוש"ט ע"פ ס' ט ג מיי' ע"ש הלכה ח סמג ע"ש עור ושי"ט או"ח סי' קיד ע"פ ס' ד מיי' ע"ש הלכה ט סמג ע"ש עוש"ט או"ח סי' קיז ע"פ ד' יא ה מיי' ע"ש הלכה יד עוש"ט או"ח סימן קלד ע"פ ח' יב ו מיי' ע"ש מהלכות תפלה הלכה ה' ו עוש"ט או"ח סימן קכ סעיף ד' רב אלעזר ברכות פ"ג דף ק"ג ע"ש יב ו ה מיי' ע"ש הלכה ד סמג ע"ש עוש"ט או"ח סי' קכ"א ע"ש

טעה ולא התפלל מנחה בע"ש וכו' טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית שחיס. דהיינו של מולאי שבת ומבדיל בראשונה וכו'. כתב רבינו יהודה א"ס טעה ולא הזכיר ר"ח במנחה לא יתפלל עוד בלילה דלמה יתפלל עוד כזר התפלל כל

מבדיל בראשונה. פעם ראשונה מתפלל בשביל תפלה של עכשיו לפיכך אומר זה הבדלה בחוץ הדעת והשניה היא בשביל תשלומי תפלת שבת אינו מבדיל זה: שניה עלתה לו. בשביל תפלת מ"ש וראשונה לא עלתה לו שניה כלום שאין לו להקדים (ה) תפלה שעבר תורה אור זמנה לתפלה שזמנה עכשיו והשניה נמי לא עלתה לו לשל שבת הוהיל והבדיל זה גילה דעתו שאינה של שבת והיא תחשב לשל ערבית: אבות תקנוס. כדקתני בבבויחא לקמיה: כנגד תמידים תקנוס. אנשי כנסת הגדולה: רבי יהודה. ס"ל שאין תמיד של שחר קרב אלא עד ארבע שעות: אצריס. של עולות: ופדרים. של שאר קרבנות שזרק דמן קודם שקיעת החמה קרבין כל הלילה וכנגדן תקנו תפלת ערבית: מנחה גדולה. א"ס צ"ל להקדים תמיד של בין הערבים אינו יכול להקדימו קודם שש שעות ומחלה דבין הערבים כתיב ביה מכי ינטו לללי ערב משהחמה נוטה למערב דהיינו משש שעות ומחלה ולמעלה דאמר מר חזי שש וחזי שבע חמה עומדת בראש כל אדם באמצע הרקיע (פסחים ד' נד):

תנו רבנן טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בלילה [ה] שבת שתיים טעה ולא

התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתיים של חול מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל בראשונה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו למומרא דכיון דלא אבדיל בקמייתא כמאן דלא צלי דמי ומהדרין ליה ורמינהו *טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים ושאלה יבברכת השנים מחזירין אותו הבדלה יבחונו הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס קשיא איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר תפלות אבות תקנוס רבי יהושע בן לוי אמר תפלות כנגד תמידין תקנוס תניא כוותיה דר' יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא אברהם תקן תפלת שחרית שנא' וישבם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם *ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמד פינחס ויפלל יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוחה בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' תפלה ישפוך שיחו יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם *ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ותניא כוותיה דר' יהושע בן לוי *מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ורבי יהודה אומר עד ארבע שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות ומפני מה אמרו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתניא ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא י"א שעות חסר רביע נימא תיהוי תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנוס ואסמכינהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנוס ואסמכינהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו *עד ועד בכלל או דלמא עד ולא עד בכלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד בכלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה מצטוד יוס לבד ר"ח שלא הזכיר א"כ אין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח הרי לא יזכיר עוד תפלת ר"ח וי"ח כבר התפלל ולא דמי להא דאמר רבא טעה ולא התפלל מנחה בשבת דמתפלל ערבית בחול שחיס פירוש של חול משום שלא התפלל כלל א"כ ירויח תפלת י"ח כשמתפלל במוצאי חמ"ט שלא יזכיר של שבת וא"ת והלא הוא מתפלל יותר ממה שהוא חייב להתפלל שלא היה לו להתפלל כי אם ז' ברכות והוא מתפלל י"ח בכך אין לחוש שגם בשבת היה דין שיתפלל כל י"ח רק שלא הריכוהו מפני הטורח נמלא שמרויח בלשפתו אבל כשטעה ולא הזכיר של ר"ח כבר התפלל א"כ לא ירויח כלום אם יתפלל במוצאי ר"ח (דהא) [יה"ה] נמי אם התפלל במנחה בשבת י"ח שלמות ולא הזכיר של שבת נראה דלמ"ש לא יתפלל שחיס דכבר התפלל י"ח ברכות ומיהו ברב אלעזר לא משמע בן דאפי' היכא דאיתו מרויח כלום מנריך להתפלל פעם אחרת וזה לשונו שכתב רבא דאמר שמבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו דלביעי ליה לאקדומי תפלת שניה ברישא (דהכי) [דהיא] חובה וכיון דלא אבדיל ברישא ואבדיל בבתייא גלי דעתיה דהך בבתייא היא חובה הלכך בעי למסדר וללבושי זמנא אחריתו כדי להקדים חובת שעתיה ברישא ואי אבדיל בבתייא חובת חמ"ט דלא מיבעי ליה למעבד הכי לא מחוייב לאהדורי ואי לא אבדיל אפילו בחדא מנהון לא מהדרינן ליה דתניא טעה ולא הזכיר הבדלה בחוץ הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה להתפלל זמנא אחריתו חמ"ט שלא יחזור ויתפלל פעם שניה יותר מבראשונה. כך היה נראה לה"ר משה מאלאו"ר מסוך לשון האלפסי: **קשיא**. תימה אמאי לא משני דמיירי קודם שהעשירו דאמרין לקמן בפרק אין עומדין (דף ג.) העשירו קבועה על הכוס וי"ל דלא אשכחן ברייתא דנשנית בין שתי תקנות:

יצחק תקן תפלת המנחה. ואע"ג דאמרין (יומא כח:) ללוחא דאברהם מכי שחרי כתלי וי"ל היינו אחר שתקנה יצחק: **ואין** שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטוף. תימה דכפ"ק דע"ז (ד' ז: וע"ש) מוכיח דשיחה [זו] תפלה מוילא יצחק לשוח בשדה י"ל דכיוולא בו מנינו במגילה (פ"ק ד' יג.) ויהי אומן את הדסה ואין הדסים אלא לדיקים דכתיב והוא עומד בין ההדסים *ובפרק חלק (סנהדרין ד' גג.) הוא אומר להיפך:

יעקב תקן תפלת ערבית. תימה דאמר בפרק גיד הנשה (חולין ד' אה:) וילך חרנה כי מטי לחרן בעי למיהדר אמר אפשר שעברתי במקום וכו' אלמא דהתם מוכח דהתפלל ערבית צי"כ מאחר שהתפלל כבר והוא דעתיה למיהדר וקשה למתנייהו דפרק קמא דקאמר שאינו (ג) זמן תפלה עד לאלת הכוכבים ולפי מה שפירשנו דק"ל כר' יהודה דאמר עד פלג המנחה ניחא ויפה מנהג שלנו *דאדרבה טוב להתפלל מצטוד יוס קלת:

עד פלג המנחה. תימה אמאי ליה הא בשלמא עד תשע שעות ומחלה דעד אוחו זמן הוי תפלת המנחה ניחא דהיינו מנחה קטנה אבל הא מנח ליה וי"ל דר' יהודה ס"ל דתפלה כנגד קטרת תקנוס דכתיב חכון תפלתי קטרת לפניך (הלים קמח): **איבעיא** להו עד ועד בכלל וכו'. תימה דאמר בגדה פרק הרואה כחם (ד' נה:) כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגרים של חכמים אלמא עד ולא עד בכלל וי"ל אי אמרי' עד ועד בכלל יש בו גס חומרא שיתפלל ולא אמרי' עבר זמנו בטל קרבנו ואפי' במזיד:

הגהות הבי"ח (ה) רש"י ד"ה שיה עלתה וכו' שאין לו להקדים ר"ח פירוש דודאי הוא לא הקדים ראשונה לתשלומין א"כ מסתמא [דעתו היה] על חובה ולגם [חובה לא] עלתה משום דלא הבדיל בה ע"כ [כתב רש"י] אחרי א"כ בן דאמרין דמסתמא דעתו [היה בראשונה לחובה] רק דלא עלתה לו משום דלא הבדיל בה א"כ תעלה שיה לשם שבת דהכי לא הקדים תפלת פשוטין לחובה ע"ז משני רש"י דהואיל דהבדיל בשניה גילה דעתו שאינה של שבת והוא תחשב לשל ערבית ר"ל כשעה שהתפלל ראשונה אמרינן דעתו היה לשם חובה אבל כשהתפלל והבדיל בשניה אז גילה דעתו שהיא תהיי' של ערבית וק"ל וע"י כהנ"י: (ג) תוס' ד"ה יעקב וכו' דרשן קמא דקאמר שאינו. כ"כ [אע"ג דלא] אמרו זמן דאלת הכוכבים אלא לענין [ק"ש מ"ת] כיון דק"ל דרשן גס כן לפסוק גאולה לתפלה [בערבית] א"כ כע"כ דתפלת ערבית אחר אלת הכוכבים:

גליון השיט גפ' תפלות אבות תקנוס. עיי' תענית (דף כ"ח ע"א) ברש"י ד"ה כללו: שם ואין שיחה אלא תפלה. כשאלהות דרא"ג ס' לך לך איתא שנאמר אשודלפטיו שיחי וכן הוא בתוס' ע"ג (דף ז' פ"ג) ד"ה ואין: תוס' ד"ה ואין ט' ובסוף חלק הוא אומר להיפך. וכן כשנ"ה (ד' ז' ע"ב) ואין כפף אלא לדיקים שנאמר ואברה לי. ובמליון (דף ז' ע"א) אומר כפיסוך:

חוססתא פ"ג לקמן כ"ט. ג. (תענית ג:)

[לעיל ו:]

תענית ו: ח. טו"ט יד. סנהדרין ט"ז:

חוססתא פ"ג ע"ג

הגהות הגר"א

[ב] נמי בליל שבת שחיס ר"כ שחיס של שבת גיכסת רי"ף שאר סופקים:

[יעירובין ט"ב] פסח' קי"ז ר"ה: ל: סוכה מא: מ"ז ו: מנחות ס"ח: הל"ז מו. נד: יעירובין יח. נד"ה נח:

[עין פסקי חוס' פ"ק] סקונן רבס סימן ק"ח

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

מסורת
הש"ס

גד א ב מו"י ס"י מהל'
תפלה הלכה י סמג
פשוט יע עושי"ע א"ח
ס"י סמג ע"פ א'
גה ג ד מו"י ס"ד שם
הלכה עז סמג שם
עושי"ע א"ח סימן נח
ע"פ ג'
גז ה מו"י ס"ג שם הל'ד
סמג שם עושי"ע א"ח
ס"י פט ע"פ א' וכו'
לג ע"פ א'
גז ו מו"י ס"ד שם הל'
יע סמג שם עושי"ע
א"ח ס"י קי ע"פ ג'
גח ו מו"י ס"ח מהלכות
דעות הלכה ד' ע"פ
הלכה ג'
גח ה מו"י ס"י מהל'
ברכות [ע"ש ולא
תמלא והכ"י ס"י קי תמה
על הרמב"ם שהשמיט]
סמג ע"פ (כז) [יע]
עושי"ע א"ח סימן קי
ע"פ ד'

הא דאדכר (אחר) [בחר] שומע תפלה. אז ודאי מחזירין אותו מיהו
אם לא עקר רגליו אינו נריך לחזור לראש ולא לברכת השנים
אלא חוזר לשומע תפלה וכן משמע בירושלמי פ' אין עומדין דקאמר
אם לא שאל בברכת השנים מחזירין אותו ולהיכן חוזר ר' שמעון
בשם ר' יוחנן אמר בר"ח אם עקר
רגליו חוזר לראש ואם לאו חוזר
לעבודה ה"ג אם עקר רגליו חוזר
לראש ואם לאו חוזר לשומע תפלה
אלמא משמע בהדיא דאינו חוזר אללא
לשומע תפלה כי לא עקר רגליו מיהו
הירושלמי פליג אגמרא דידן בגבורות
גשמים דהכא קתני לא הזכיר גבורות
גשמים מחזירין אותו ולא קאמר
לחזרו בשומע תפלה ובירושל' קאמר
אם לא שאל בברכת השנים אומרה
בשומע תפלה ודכותה אם לא הזכיר
גבורות גשמים בתחית המתיס
מזכיר בשומע תפלה ומה אם שאלה
שהיא מדוחק אומרה בשומע תפלה
הזכרה שהיא מריוח לא כ"ש אלמא
דבהדיא איתא ההם דחוזר בגבורות
גשמים לשומע תפלה ואפשר להיות
שהגמרא שלנו לא חשש לפרשו משום
הקל וחומר כדאיתא בירושלמי והא
דקתני לא הזכיר גבורות גשמים
מחזירין אותו איירי שלא הזכיר כלל
בשומע תפלה והא ליתא דהא במסקנא
מוקי האי מימרא בזכר קודם שומע
תפלה משום פירכא דשאלהו בירושלמי
קאמר היה עומד בטל והזכיר של
גשם מחזירין אותו פי' בימות הקיץ
ופריך והא תניא בטל וברוחות לא
חיבו חכמים להזכיר והכי פריך כי
היכי דאם לא הזכיר כלל מטל אינו
עיקוב ואם היה רוצה להזכיר מזכיר
ה"ג אם עמד בטל והזכיר של גשם
אינו לחוש דלא גרע מלא הזכיר טל
כלל ומשני דלא דמי ההוא דמקל ומלני
להוא דמלני ולא מקל פי' מקלל
כלומר אינו דומה כשעומד בטל
והזכיר של גשם שהוא סימן קללה לני
שאינו מזכיר כלל לא טל ולא גשם
שאינו מקלל וכן הלכה למעשה שאם
עומד בטל טל והזכיר של גשם
דמחזירין אותו ואם לא הזכיר משניהם
כלל אין מחזירין אותו והדר קאמר
בירושלמי קאי בגשם והזכיר בטל טל
אין מחזירין אותו ופריך מהכא
והתניא או שלא הזכיר גבורות גשמים
מחזירין אותו ומשני הא דאדכר הא
דלא (ד) אדכר הא דלא אדכר לא טל
ולא מטר לכך מחזירין אותו הא דהזכיר
של טל ומטר ולא להירא דפשיטא אם
הזכיר שניהם דאין מחזירין אותו ואם
לא הזכיר כלל פשיטא דמחזירין אותו
אלא ודאי יש לפרש הא דאדכר טל
הא דלא אדכר כלל לא טל ולא מטר
לפיכך מחזירין אותו אבל אם הזכיר
טל אף בימות הגשמים אין מחזירין
אותו לכך יש בני אדם שאומרים כל
שעה טל מתוך שהם רגילים אם כן
בימות הגשמים אם שכח מוריד הגשם
אין מחזירין אותו: **מעשה** ולא
הזכיר של ראש חדש בעבודה חוזר
לעבודה. ובהלכות גדולות פי' דוקא

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה כמשי
וכו' ידי חובתי
הס"ד ואחר כך תמחיל
דכור מי שאינו חוזר
בלשון תחנונים. מי שאינו:
(ב) ד"ה לחדש וכו' קבע
כתיבס כן: (ג) ד"ה ייראוך
וכו' תפלת יוצר. כ"ב ע'
לעיל ד' ט ע"ב פירש"י
דקאי ח"ק"ש: (ד) תוס'
ד"ה הא דאדכרוכו' דלא
אדכר פירוש הא דלא
אדכר לא טל ולא מטר
לכך מחזירין אותו הא
דאדכר דהזכיר:

הגהות הגר"א
(א) גמ' (רי"א שמת שועת
עמך ישראל ועשה
מסרה בקשתם בא"י ש"ח)
תא"מ וכו' בתוספתא לג'
לה: [ב] שם די מחסורה.
כ"ב והטוב בעיניך עשה.
גירסת רי"ף ורמב"ם
ורא"ש: [ג] שם ותסמכני
לשלוס. כ"ב ותחזירני
לביתי לשלוס: [ד] שם
(ותשלח ברכה במעשה
ידי) תא"מ: [ה] ששונעני
כל רואי. כ"ב כי אתם
שומע כו'. עור:

תחנונים. כגון אלהי נלור לשוני מרע שאנו אומרים בעמידה אחר
תפלה: אבל אם אינו רגיל. הויא סיוס תפלתו כעקירה אפילו לא
עקר: כמשי. והיינו לשון קבע חוק קבוע הוא עלי להתפלל ולריך
אני ללאת ידי חובתי (ה): מי שאינו יכול. לכיון לבו לשאול לרכיו: לחדש
תורה אור זה דבר. בבקשה והיינו לשון קבע

הא דאדכר בתר שומע תפלה: אמר רבי
תנחום אמר רב אמי אמר ר' יהושע בן לוי
"מעשה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה חוזר
לעבודה נזכר בהודאה חוזר לעבודה בשנים
שלום חוזר לעבודה ואם סיים חוזר לראש
אמר רב פפא בריה דרב אחא בר אדא הא
דאמרן סיים חוזר לראש לא אמרן אלא שעקר
רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לעבודה א"ל
מנא לך הא א"ל מאבא מדי שמיע לי ואבא
מדי מרב. אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן
עקר רגליו חוזר לראש לא אמרן אלא שאינו
רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל רגיל
לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לעבודה
איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק יהא
דאמרן כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה לא
אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו
אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו
חוזר לראש: ר' אליעזר אומר העושה תפלתו
קבע וכו': מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אמר
רבי אושעיא יבל שתפלתו דומה עליו כמשי
ורבנן אמרי יכל מי שאינו אומרה בלשון
תחנונים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל
שאינו יכול לחדש בה דבר א"ר זירא אנא
יכילנא לחדושי בה מילתא ומסתפינא דלמא
מפרידנא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין
דאמרי תרוייהו כל שאין מתפלל עם דמדומי
חמה דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן *מצוה
ילתתפלל עם דמדומי חמה וא"ר זירא מאי
קראה ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים
*ליימי עלה במערבא אמאן דמצלי עם
דמדומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה
שעתא: רבי יהושע אומר המהלך במקום
סכנה מתפלל תפלה קצרה וכו' בכל פרשת
העבור: מאי פרשת העבור אמר רב חסדא

אמר מר עוקבא אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה
יהיו כל צרכיהם לפניך איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו
בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך ת"ר *המהלך
במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה ואיזה היא תפלה קצרה ר'
אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל ותן נחת רוח ליראיך מתחת והטוב
בעיניך עשה בא"י שומע תפלה ר' יהושע אומר [א] שמע שועת עמך ישראל
ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שמע
צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה אחרים אומרים
צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן
לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה [ב] ברוך אתה ה'
שומע תפלה אמר רב הונא 'הלכה באחרים אמר ליה אליהו לרב יהודה
אחיה דרב סלא חסידא 'לא תרתח ולא תחמי לא תרוי ולא תחמי וכשאתה
יוצא לדרך המלך בקונך יצא מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר
רב חסדא זו תפלת הדרך ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך
צריך להתפלל תפלת הדרך מאי תפלת הדרך יהי רצון מלפניך ה'
אלהי שתוליכני לשלום ותציעידני לשלום ותסמכני לשלום [ג] ותצילני מכף
כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי [ד] ותתנני לחן לחסד
ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי [ה] בא"י שומע תפלה אמר אביי לעולם
לישתף

ביחוד אבל בלבוז אינו חוזר מפני ששומעה מש"ל מיהו נריך לקדק מפי החזן כל אות ואות של תפלה אע"פ שהוא בקי דהא אמרינן
בראש השנה (פ"ד דף לז): כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא הבקי ואע"פ דאמרין ההם לא פטר רצן גמליאל אלא העם שבשדות
משום דאניסי וטרידי אבל *טעה לא יש לומר היינו שלא התפלל כלל אבל היכא שהתפלל כבר לא חשבינן ליה כאינו לא התפלל כלל
וה"ה לכל דבר שמחזירין אותו אי הדר שמע ליה משלוחא דלבוזא מראש ועד סוף נפיק והרב ר"מ פסק דוקא שכח להזכיר של ר"ח אבל
שכח ברכה שלמה מחזירין אותו ואינו יולא בשמיעתו משליח לבזר (וע"ש חוס' ר"ה לד: ד"ה כד): **איכא** דאמרי אמר רב נחמן וכו'.
רב אלפס פסק כאיכא דאמרי דברגיל לומר תחנונים ולא עקר רגליו אינו חוזר לראש ואם אינו רגיל גם כי לא עקר רגליו חוזר
לראש ואם עקר גם כי רגיל לומר תחנונים כמו אלהי נלור לשוני חוזר לראש:
כל שאינו יכול לומר תחנונים. פי' ר"ח דאם יכול לומר לשון תחנונים אפי' עליו כמשה הוי תפלה מעליא דלא בעינן אלא לשון תחנונים בלבד:
והיכי

[וע' רש"א]
במדושי אגדו']

שבת דף ק"ה

[קדושין לג:]
והם כמין]

תוספתא פ"ג

[בבביר לא כ"כ]
וכ"ה שם
ברא"ש]

4

א"י שניהק ופיהק וכו'. פרק מי שמתו (כ"ד.) א"ר חיינא אני ראיתי את רבי שניהק ופיהק ונתעטש מתיבי המגהק ומפהק בחפלתו הרי זה מגסי הרוח ל"ק כאן לאונסו כאן לרנונו :

כתב ה"ר מנוח גיהק גו הקיס כלומר שהקיס ופשת גופו למעלה פיהק פה הקיס שפוחת פיו הרבה . ורש"י פ"י פיהוק הוא

זוהו היוצא דרך הפה בקול כמנהג הזוללים : זרמן לו רוק וכו' . שם ע"ב אמר רב יהודה היה עומד בתפלה ונזדמן לו רוק וצליעו בטליתו ואמרין בתר הכי דרבינא זרמן לו רוק ופתקיה לאחוריה משום דחינא יעמיה : וכתב ה"ר מנוח דרבינו מפרש ופתקיה זריקה ביד כמו פתקיה ת' פרסי אבל לא נפיו משום קלות ראש . ומשמע צירושלמי דוקא מתמת האונס הוא דמוחר ומשמע צירושלמי אס גיילו צו אסור פירוש דמטייל זרעמו שלא באונס : יצא ממנו רוח וכו' גז ורמה במיתתו . צרייתא שם וסובר רבינו זמסמחא חוזר למקומו הראשון ולא ישאר נמקומו האחרון ואפשר שזאת הייתה כוונת כה"ג שכתב חוזר לתפלתו ומתפלל :

ג' היה עומד בתפלה וכו' עד שיכלו המים . צרייתא (שם כ"ב ב') ואפילו הכי חמורא להיכן חוזר וכתב הר"י ז"ל בשם רבינו האי גאון ז"ל דהלכה כמ"ד למקום שפסק ואם שיה כדי לגמור את כולה חוזר לראש : י"ד וכן המשתיין וכו' . תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק במגילה פרק בני העיר (כ"ו ב') . ומ"ש רבינו כדי שיפסוק דברי התפלה מפיו הוא פירוש מה שאמרו שם כל ד' חמות תפלתו סודיה בפיו ורחשי מרחשן שפוחתיה :

טו בוונת הלב כי"ד וכו' . ואם התפלל וכו' . ס"פ תפלת השחר (דף ל"ג) א"ר

יוחנן אני ראיתי את רבי ינאי דלוי והדר גלי כלומר ולמה לי שתי תפלות אלא אחת של שחרית ואחת של מוספין ולאפוקי ממ"ד הסם אין תפלת המוספין אלא בצבור א"ל ר' ירמיה לרבי זירא ודילמא מעיקרא לא כוין דעתיה והשתא כוין דעתיה ומדאמר ליה הכי למד רבינו שאם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה וכ"כ הרא"ש ז"ל :

לפיכך הבא מן הדרך וכו' . עירובין פ' הדר (דף ס"ה.) א"ר אלעזר הבא בדרך אל יתפלל ג' ימים ומפרש רבינו דהיינו בא מן הדרך ואפשר שכן הייתה גירסתו בגמרא וגם בדבריו ז"ל וכלל שהבא בדרך לא יתפלל מדנקט או מיצר וס"ל דטעמא מפני שהוא עיף או מיצר אבל אם דעתו מכוונת יתפלל ולמדנו כן מדאמרין הסם אבוב דשמואל כי אחי באורחא לא מללי תלתא יומי ואם איתא דכל אדם אסורים מאי רבותא דאבוב דשמואל אלא ודאי דאבוב דשמואל היה מוסיף לו הדרך ולהכי לא מללי עד תלתא יומי אבל אם לא היה מטער היה צריך להתפלל מיד :

מצא דעתו וכו' . פרק הדר (שם) אמר רב חייה בר אשי אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל : מזו לפיכך צריך ליטב מעט וכו' . כלומר אע"ג דא"א לשהות שעה אחת כחסידיה הראשונים מ"מ צריך ליטב מעט : ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים וכו' . משנה פרק תפלת השחר (כ"ח:) רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ובגמרא (דף כ"ט ב') מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשאוי ורבנן אמרי כל שאינו אומר בלשון תחנונים . ורבינו כתב דתרווייהו בעי שתייה בנחת ובתחנונים ושלא תראה עליו כמשאוי דע"כ לא פליגי ר' אושעיא ורבנן אלא בפירוש

ויבדוק נקביו ויסיר כוחו וניעו וכל הדבר הטורדו ואחר כך יתפלל : י"א מי שניהק ופיהק [ט] ונתעטש בתפלתו אם לרצונו הרי זה מגונה . ואם בדק גופו קודם שיתפלל ובא לאונסו אין בכך כלום . נזדמן לו רוק בתפלתו מבליעו בטליתו או בבגדו . ואם היה מצטער בכך זורקו בידו לאחוריו כדי שלא יצטער בתפלה ונמצא טרוד . יצא ממנו רוח מלמטה כשהוא עומד בתפלה שלא לדעתו שוהה עד שתכלה הרוח וחוזר לתפלתו : י"ב בקש להוציא רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו מהלך לאחוריו ארבע אמות וממתין עד שתכלה הרוח . ואומר רבון כל העולמים יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלמתנו חרפה וכלמה בחיינו תולעה ורמה במיתתנו וחוזר למקומו ומתפלל : י"ג יהיה עומד בתפלה ונטפו מי רגליו על ברכיו ממתין עד שיכלו המים וחוזר למקום שפסק . [י] ואם שהה כדי לגמור את התפלה חוזר לראש : י"ד יוכן המשתין מים שוהה כדי הילוך ד' אמות ואחר כך יתפלל . ומשהתפלל שוהה אחר תפלתו כדי הילוך ארבע אמות ואחר כך משתין כדי שיפסוק דברי התפלה מפיו : טז יכוונת הלב כיצד כל תפלה שאינה בכוונה [ז] אינה תפלה . ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה . מצא דעתו משובשת ולבו טרוד

אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו . לפיכך הבא מן הדרך והוא עיף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו . אמרו חכמים ישהה שלשה ימים עד שינוח ותתקדר דעתו ואח"כ יתפלל : טז כיצד היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה . לפיכך צריך ליטב מעט קודם התפלה כדי לבו ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי ומשליכו והולך לו . לפיכך צריך ליטב מעט אחר התפלה ואחר

א סמ"ג פסקין י"ט עור א"ח סי' ז"ב ז"ז : ב עור סי' ק"ג סמ"ג עשין י"ט : ג עור סי' ע"ח סמ"ג שם : ד עור סי' ז"א סמ"ג שם : ה עור סי' ז"ח סמ"ג שם :

לחם משנה

לפי רבינו י"ל דצריקה אינו מועיל צדיקה ודאי דאפילו אם יסיר קודם תפלה מיד הוא בא לו ריקה אחרת אע"פ ש"מ יש לחלק לענין הרוק שהיתה בפיו קודם שהתחיל להתפלל דאז נקרא לרנונו מאחר שלא הסירו ולענין הרוק שבא לו אח"כ נקרא לאונסו מ"מ כיון דאינו מועיל צדיקה לענין הרוק הבא כמו צדיקה ופיהוק ועיטוש להכי לא שני ליה הגמ' דכשני ליה הסם אבל לפי רש"י ז"ל למ"ש הטור קשה ו"ע . וענין ממשמש בצנודו שהזכירו שם לא הזכיר רבינו ולא ידעתי : יצא ממנו רוח . שם ר' אבא משתמיט מנייה דרב יהודה וכו' אמר חיזיל ואשמע אשכחיה לתנא וכו' איכא דאמרי היה עומד וכו' :

י"ג היה עומד בתפלה וכו' . בצרייתא שם (דף כ"ב ב') והטעם שפסק כאן בתפלה שהיה כדי לגמור את כולה חוזר ובק"ש פסק אינו חוזר הלך אחר שיטת רבו הר"י ז"ל ועיין בצ"ח סי' ס"ה :

י"ד וכן המשתיין וכו' . במגילה פ' בני העיר (דף כו:) : טז בוונת הלב כי"ד . בס"פ תפלת השחר (דף ל"ג) משמע הכי דאמר שם ודילמא מעיקרא לא כוין דעתיה ולכסוף כוין דעתיה כלומר ומש"ה חוזר והתפלל . וענין הכוונה משמע בסוף פ' אין עומדין (דף ל"ד) דלעיוכזא לא בעי שקן אמרו שם ואם יבול לבוין וכו' יכוין באחת מהם ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו ז"ל :

מצא דעתו וכו' לפיכך הבא מן הדרך וכו' . כל זה נבאר בעירובין פרק הדר (דף ס"ה) : מזו לפיכך צריך ליטב מעט וכו' . שם בפ' תפלת השחר משנה (דף כ"ח) ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים כו' ופירשו בגמ' (דף כ"ט) מאי קבע א"ר יעקב בר אידי א"ר אושעיא כל שדומה עליו כמשאוי ורבנן אמרי כל שאינו אומר בלשון תחנונים ופסק רבינו ז"ל כדאמרייהו וזהו שאומר ז"ל יתפלל בנחת ובתחנונים דהיינו כרבנן ולא יעשה תפלתו כמשאוי דהיינו כר' אושעיא . ועוד אמרו שם רבה ורב יוסף

מגדל עוז

וכן המשתיין מים וכו' עד מפיו . פרק בני העיר (דף כ"ו) : בוונת הלב כי"ד וכו' עד כוונה . פרק אין עומדים (דף ל"ח) : מצא דעתו משובשת עד ואח"כ יתפלל . פרק תפלת השחר ובעירובין פרק הדר (דף ס"ה) : כיצד היא הכוונה וכו' עד ובתחנונים . פרק אין עומדין (דף ל"ג) : ולא יעשה וכו' עד והולך לו . פרק תפלת השחר : לפיכך צריך ליטב כו' עד משכחומו . פרק אין עומדין (דף ל"ב) :

הנהגות מימונייות

[ט] אמר ר' חיינא אני ראיתי את רבי שניהק ופיהק ונתעטש בחפלתו ורק וממשמש בבגדו אבל לא היה מתעטף . פרש"י להעביר כינה שעוקצתו ולא נתעטף תרי טילי נינהו ורבינו תנאל פירש דהראי טילתא היא שתיקן בנדרו שלא יפול מעל ראשו אבל אם היה נופל מעל ראשו לא היה מתעטף שהיה תושבו הפסק ע"כ : [י] רב חסדא ורב הוננא חד אימר חוזר לראש וחד אומר למקום שפסק דב"ע אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש וכן פר"ח ויתר רבותינו דבשל סופרים הלך אחר הטיקל וכשהחזר להתפלל צריך להרחיק מן המי רגלים ארבע אמות ואותן המים וניצוצות שעל ברכיו ורגליו שא"א לקנחם צריך להרחיק מן המי רגלים דבכל הני שפעתתא אין אנו נוהרין בוטן הוה דכלא"ה אין אנו מכוונים כל כך בתפלת מיהו בשכור שתפלתו תועבת צריך ליהדר בלוקמן בעמוד ע"כ :